

GEZONGEN PROFETIE

Bergkerk, 17 maart 2024

ds Rob van Essen

Klassiek is het de zondag 'judica'- verschaf mij recht - , naar de woorden uit psalm 43. Je zou je kunnen voorstellen dat de profeet Jeremia dit lied op de lippen heeft genomen, gevangengezet in het verblijf van de paleiswacht van de koning. Zijn misdrijf is geen ander dan dat hij de ondergang van de stad voorgezegd heeft en de mensen opgeroepen te vluchten, zolang het nog kan. Sedekia, een marionet van de Babyloniërs, sloot een bondgenootschap met Egypte en meende zo Juda weer zelfstandig te kunnen maken. Maar Jeremia weet dat met Nebukadnessar niet te spotten valt, die zal genadeloos terugslaan en de opstandige provincie diep vernederen. En nu staan de troepen van Nebukadnessar voor de poorten en de belegeringswal reikt al tot de stadmuren.

Van Jeremia kun je in ieder geval zeggen dat hij een goed inzicht heeft in de internationale machtsverhoudingen. Maar dat maakt hem nog niet tot een profeet. In de gebeurtenissen ziet hij ook de hand van God. Het kan niet anders, Israël heeft dit zelf over zich af geroepen. Wie zijn kinderen aan de Moloch offert, moet niet verbaasd zijn als de toekomst verbeurd blijkt te zijn. Dat ziet de profeet en heeft hij niet aflatend verkondigd.

Zijn tijdgenoten waren daarover niet erg te spreken. Zoals we vandaag nog steeds zeggen: de boodschapper heeft het gedaan. Jammer genoeg associëren de meeste mensen profeten altijd met *onheilsprofeten*. Maar ten diepste wil profetie ons helpen vanuit een ander perspectief naar onze werkelijkheid te kijken. Soms is dat verontrustend, maar het kan ook bemoedigend zijn. Daarbij moet wel bedacht worden dat profeten geen bevoorrechte positie boven de werkelijkheid hebben, van waaruit zij met een onaangevochten superioriteit hun hoorders verkondigen hoe de dingen in elkaar zitten. Kenmerkend is dat zij weten deelgenoot te zijn van het volk waartoe ze zich richten en er helemaal niet op uit zijn anderen de wacht aan te zeggen. Net als alle mensen willen ze ongestoord en in vrede leven. Maar ja, als het leven niet gewoon blijkt te zijn! Als de Babyloniërs rond de stad liggen en de ondergang nabij is, wat als er dagelijks mensen vluchten voor honger en armoede en onderweg kreperen in wrakke bootjes, in woestijnzand en vrachtwagens? Hoe moet het met het onze wereld als we wel klimaatconferenties houden maar weigeren maat te houden?

Is er nog wel een toekomst voor deze wereld? Jeremia wist dat het met Jeruzalem afgelopen was. Zelfs op een wonder kon hij niet meer hopen. Heel dit gebeuren, zoals ook mijn actuele voorbeelden, bepaalt ons allereerst bij de grote rampspoeden die ons mensen treffen. Maar we moeten ons wel realiseren dat de slachtoffers kleine, kwetsbare mensen zijn als wij. Ze zijn geen getallen in een statistiek, categorieën in officiële rapporten. De mensen in Gaza zijn moeders en vaders, peuters en kleuters. Vluchelingen die uitgezet dreigen te worden, worden net zo door angst voor de toekomst aangevreten als degenen onder ons die een geliefd medemens verloren en voor wie heel de wereld tot stilstand lijkt te zijn gekomen. Als een vijandig land ligt de toekomst voor je. Uit het gebed dat Jeremia bidt (32,17-25) blijkt dat hij geen enkele uitkomst meer ziet. Ook niet nadat hij die, in onze ogen, zo gelovige daad van de koop van de akker heeft gedaan.

In die inktzwarte situatie van belegering, uithongering en pest bereikte hem immers het verzoek voor zijn neef een akker te kopen op het gebied dat inmiddels door de Chaldeeën is bezet. Wie telt er nou geld neer voor een verloren zaak? Jeremia doet het, want zo hoorden we: 'Ik begreep dat dit een opdracht van de Heer was'. Het doet denken aan dat aan Luther toegeschreven woord: 'Al vergaat morgen de wereld, dan plantte ik vandaag nog een appelboompje. Een reden onder Lutheranen om elkaar op Hervormingsdag op appelgebak te trakteren. Een 'opdracht van de Heer'- terwijl je verstand en je gevoel iets totaal anders zeggen. In de psalmen worden de gelovigen voortdurend opgeroepen God te loven, Hem een nieuw lied te zingen, zijn Naam groot te maken. Ja, naar hun naam zijn de joden 'godlovers'. Wie de Naam op de lippen neemt, die ontvangt nieuwe kracht.

Daarom is de zang - loflied en klaagzang - zo wezenlijk als de gemeente samen komt. Ze is niet allereerst een leerhuis, allereerst is ze plaats waar we op adem komen en ons woorden in de mond worden gelegd die we niet hadden kunnen bedenken. *Zingen is profeteren bij uitstek*: 'De toekomst van de Heer is daar en voor zijn voeten uit gaan vrede en rechtvaardigheid als bruidegom en bruid. De trouw zal bloeien als een roos en zie, gerechtigheid zal uit de hemel moeiteloos neerdalen in de tijd' (LdK 767). We zingen het als ons slotlied.

In de tempeldienst droegen de musici en de tempelzangers de lof Gods, zoals Warner dat in deze gemeente doet. Verkondiging en muziek - het zijn de twee polen van de eredienst. Ik denk dat er meer mensen getroost leven en sterven door het lied der gemeente, dan door al mijn preken.

We geloven niet omdat we het voelen, noch omdat we het al zien, maar omdat we een woord gehoord hebben waaraan we geen weerstand kunnen bieden. Barnard zei ooit: We zingen niet uit een teveel aan adem, maar uit ademnood.

Noch Jeremia, noch Jezus waren naiëve optimisten. In Johannes 12 hoorden we dat er enkele Grieken waren die Jezus wel wilden ontmoeten. Ze wilden die man wel eens zien, waar zoveel over gepraat werd. Maar Jezus heeft geen behoefte aan religieuze toeristen. Wie Hem wil dienen moet weten dat er een prijskaartje aan hangt. Het gaat naar het kruis! De dood is

onontkoombaar en juist de dood van deze Rechtvaardige maakt duidelijk dat deze wereld, vanuit het perspectief van Wet en Profeten zonder toekomst is. En toch blijft Jezus ons mensen trouw tot in de dood. Want in Wet en Profeten blijkt ook dat het God altijd maar weer gaat om die ene rechtvaardige die voor anderen in staat. Of die nu Abraham of Mozes of Jeremia heet. Bewijs daarvoor krijg je in dit leven niet in handen, slechts verhalen, liederen, getuigenissen die aan komen waaien van over heel de wereld en uit alle tijden. Soms is geloof een zekerheid die je verwarmt, iets dat mij meestal al zingende overkomt. Soms is het, met de woorden van Psalm 42 een innerlijke droefheid en onrust die niet wil wijken, maar zou dat niet juist de Geest in ons kunnen zijn die naar de toekomst zucht? Ontkiemt daar niet de hoop dat de tranen van ons verdriet de voorboden zijn van een akker waar toekomst ontkiemt? Gelovigen weten dat ook in een traan de toekomst glanst.

Met het contract voor de akker trekt Jeremia een wissel op de toekomst Gods. Dat is het teken dat Jeremia in dat gedoe rondom de akker van Anatot ziet. Een garantie op de toekomst op grond van behaalde resultaten in het verleden. Eens zullen in dit land opnieuw akkers, huizen en wijngaarden worden gekocht. Niet zozeer omdat mensen hun gewoonten altijd wel weer zullen hernemen. Een hardnekkige mythe wil dat Jeremia weggevoerd zal worden naar Egypte en daar de marteldood zal sterven. Hij zal, met een woord van de prins der dichters, Adriaan Roland Holst, 'de halmen niet meer zien noch binden ooit de volle schoven'. Maar in de koop van een akker wordt hem door God een geloof geschonken in de oogst die hij dient. Ooit zal de Heer het mensenlot ten goede keren. Er zullen weer akkers worden gekocht. Niet omdat mensen het nou zo goed doen of plotseling meer maken van hun huwelijk, hun omgang met de naaste of hun kinderen niet langer meer aan de Moloch offeren maar omdat de gemeenschap met God zelfs door de totale godverlatenheid niet wordt tegengesproken. God laat ons niet los, zelfs niet in het uur van onze dood. God heeft zijn grootheid getoond en zal zijn grootheid weer tonen. Zo moet het klinken in deze laatste dagen voor het feest van Pasen. Ik sluit af met woorden van Dietrich Bonhoeffer, in 1945 door de Nazi's vermoord. Hij behield het geloof met de liederen van de kerk. Geloof dat onze keuze tot navolging uiteindelijk teruggaat op Gods keuze voor ons.

Wie ben ik?

Ze zeggen me vaak:

je treedt uit je cel

rustig, blij en zeker

als een burchtheer uit zijn slot.

Wie ben ik?

Ze zeggen me vaak:

je spreekt met de bewakers

vrij, vriendelijk en rechtuit,

als was je hun heer.

Wie ben ik?

Ze zeggen me ook:

je draagt je zwarte dagen

evenwichtig, glimlachend en zelfbewust,

als iemand die gewend is te overwinnen.

Ben ik werkelijk

wat anderen van me zeggen?

Of ben ik alleen wat ik weet van mezelf:

onrustig, vol heimwee, ziek als een gekooide vogel,

snakkend naar levensadem, als werd ik gewurgd,

hongerend naar kleuren, naar bloemen, naar vogelstemmen,

dorstend naar goede woorden, naar menselijke nabijheid,

trillend van woede om willekeur, om de geringste krenking,

opgejaagd wachtend op grote dingen,

machteloos bang om vrienden ver weg,

moe en te leeg om te bidden, te denken, te werken,

lusteloos en bereid om van alles afscheid te nemen?

Wie ben ik? De een of de ander?

Ben ik nu de een en morgen de ander?

Ben ik beiden tegelijk?

Voor mensen een huichelaar

en voor mezelf een verachtelijk kleinzerige zwakkeling?

Of lijkt wat nog in mij over is op een verslagen leger,

dat in wanorde vlucht voor de al verloren slag?

Wie ben ik?

Eenzame vragen drijven met mij de spot.

Wie ik ook ben, U kent mij,

ik ben van U, o God!

Lezingen: Jeremia 32,1-16, 26-29, 42-44; Johannes 12,20-33